אברהם אבינו. כימי דור הפלגה היה בסוף ימי פלג שנפלגה הארץ כדתניא בסדר עולם פ״ר יוסי נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג ופ״ת בתחילת ימיו כו׳ ופלג רלה״ת את אברהם כמה שניס להם לקל״ח לפלג נולד אברהם וחיה פלג חמר כך כמה שניס: **נמוסג אנשי פלגמיס.** כשגר בינייהס לכתיב ויגר אברהם בארץ פלשתים [בראשית כא]: **כשהוא אין.** כשהוא בחור בכחו כלומר ממהר להכיר בוראו קודם ימי הזקנה: **לאין.** גבור: **ונא כשכר מלואיו.** שעובד את יוצרו מתחבת שמו ומתהפת מלות פיו ונא לשס קיבול שכר: **על מנת שנא נקבל פרס.** יהי לבך עמו לומר אפילו אין סופי לקבל שכר תוהב אני את בוראי ואפך במצותיו: **ממקום שלבו חפץ.** נא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש היממו שאס ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת לפי שלבו על תלותו: **חפלו.** בלותו שאדס חפך מדלא כתיב חפץ: **פסקי סידרא.** פרשיות של מקרא: **סליק סיפרא.** סיימו את אחד מן הספריס: **מיליס.** ספר תהליס: **עושה לו חפלו.** הכי קאמר קרא כי אס בתורת ה׳ עושה חפלו: **נקרא על שמו.** של [לותו] תלמיד שטרא בה כדכתיב ובמורתו דמשמע של כל אדס: **ילמד אדס.** מרבו עד שאתה גירסא התלמוד ופירושו שגורה לו בפיו: **ואח״כ יהגה.** יעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא להקשות ולתרץ ובראשונה לא יעשה כן שאס יבטל והרב לא ימלא לו כל שעה ועוד לאחר שאתה הרבה הוא מתייאב בתלמודו ומתרץ לעלמו דבר הקשה וה״ג ממילין בהרואה (ברכות דף סג:) הסכת הס ואח״כ כתב ומייתינן להא דרבא הסס: **דלא ידע מאי קאמר.** שאין רבו יודע לפרש לו כלום: **גרסה.** לשון גרס וכרמל (ויקרא ג) שלא היה טוען הדא מלא כריחים של גרוסות הממלקין חיטה לשניס או לאדבע [לעורך] מאכל: **גרסה נפשי לאתנה.** מרוב תמות לתורה הייתי שובר לפי היכולת אע״פ שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה: **לציב על גפי.** בתורה משמע. שלאה נערותיה תקרא[ט] תלמידים העוסקין בה. על גפי משמע כעל כנפים מוסב שאינו קבוע: **ולציב.** קרא אחריך על כסא מקום כבוד קבוע כמו רק הכסא לגדל ממך (בראשית מז). ל״ל בתחילה על גפי יחידי בלא תלמידים כמו אס בגפו יבא[י]: **בראש מרומים.** מסתלק בתקופות: **ולבסוף עלי דרך.** מורה הוראה לעין כל: **בוזך.** מיס מכוסין וסופן כליס: **בארך.** מיס חייס ואין פוסקין: **תבילות.** [יא] **דגרים הרבה** [יאך אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ומשכח: **על יד מעטן**]: **יחרוך.** נוטריקון יחיה ויאריך: **ליד הרמאי.** שאחרמה אנשים להרבות כמה אני מכס להשמיד גירסות הרבה והוא משכח ומקלר ימיו דכתיב (דברים ל) כי הוא חייך ואורך ימיך: **ורב שאם לאחר ליד הרמאי הוא יחרוך.** בלשון (שבת דף כ:) מיחרוכי מיחרכי. כלומר יש לו עופות לאחוך ולאכול. כל מי שלומד וגורס מעט מעט ומחזר עליו פעמים הרבה עד שיגור בפיו ואח״כ מחזר ולומד מתקייס וקרא אחמוהי מתמה וכי לא יאחוך מי שיידו לרמייה: **כנפיה.** שלא תברח: **שחול.** נעקר מכאן ומחז ונאחז במקום אחר: **נטוע.** מעיקרו ולא זז משס לעולם. כלומר כעין שאול יעשה תלמיד [אח] עלמו לילך וללמוד מכל האדס ולא כעין נטוע להשתקע לפני רב אחד: **סנרא.** לללמוד מריפות וחידוד הלב לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד:

אשרי איש ולא אשרי אשה. לאבל לעיל גבי לאשרי האיש לא דייק הכי לאיש משמע למעוטי אשה והאיש משמע למעוטי איש אחר: **על מנת לקבל פרס.** פי׳ בתוספת אס לא תאבד שאילתו כמו שעושין עובדי כוכבים לאבל אס אינו תוהא דמי להא דלמריגן בפ״ק דצ״ב (דף י:) ובפ״ק דפסחים (דף ח.) ובר״ה (דף ז.) דתניא אלא זה לאדקה ע״מ שאיהיה בני הרי זה לאיך גמור[מ]:

אמר רבא אמר רב סחורה. משמע שרב סחורה רבו מובהק היה שהרי בכמה מקומות מצינו שאמר הרבה דברים משמו והא דאמר קוף אלו מלילות (ב״מ דף לג.) אפילו לא האיר עיניו אלא במאנה אחת ומפרש רבא כגון רב סחורה דאסברא לי זוהמת ליסטרון התס אית דגרסי רבה ואית דגרסי רבא וה״פ אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה שאין בו כ״כ דבר חידוש אני אייב לאקושי עליו[ס]:

אנא עבידתה. בדלא״ת פירוש עשיתיה ומה שלא אמר קיימתיה שאין לשון קיום שייך אלא בדבר מלוה כי ההיא דסוף במה מדליקין (שבת דף לד.) גבי עשרתם ערבתם הדליקו את הנר ואל אמר דאסרינן למיימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה ואקשי אלא לא שמענת וקיימתיה מסברא ויש גורסים עבדיתה בריש״ש ולא נהירא דא״כ גם לאמור ולהתפאר שעבר על דברי חכמים:

ישלם

מסורת הש״ם

ו) תוספ׳ פ״ו מ״ג, ג) ר״ה ג:, ד) [קדושין לב:], ה) [כתובות סג:], ו) [סנהדרין נא. ע״ש], ז) [עירובין נד:], ח) שס, ט) שס, י) [ר״ה דרבה], כ) [משלי ט], ל) [שבת פח], מ) [ועי׳ תוס׳ פסחים ח: ד״ה שחכה ותוס׳ ב״ק ד. ד״ה כשבילן], נ) [וע״ע תוס׳ יבמות קו. ד״ה רבא ותוס׳ סנהדרין מט: ד״ה אמר].

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמְרוּ הָבָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמָיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נָפוּץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ: בראשית יא ד
2. וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד:
בראשית יג יג
3. וַיְהִי בְטוֹב לִבָּם וַיֹּאמְרוּ קִרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן וִישַׂחֶק לָנוּ וַיִּקְרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן מִבֵּית הָאֲסוּרִים וַיְצַחֶק לִפְנֵיהֶם וַיַּעֲמִידוּ אוֹתוֹ בֵּין הָעַמּוּדִים:
שופטים טז כה
4. הַלְלוּיָהּ אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת יְיָ בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: תהלים קיב א
5. כִּי אִם בְּתוֹרַת יְיָ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה: תהלים א ב
6. גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל מִשְׁפָּטֶיךָ בְכָל עֵת:
תהלים קיט כ
7. שִׁלְחָה נַעֲרֹתֶיהָ תִקְרָא עַל גַּפֵּי מְרֹמֵי קָרֶת: משלי ט ג
8. וַיֶּשְׁבָּה לְפֶתַח בֵּיתָהּ עַל כִּסֵּא מְרֹמֵי קָרֶת:
משלי ט יד
9. בְּרֹאשׁ מְרוֹמִים עָלֵי דָּרֶךְ בֵּית נְתִיבוֹת נָצָבְתִּי:
משלי ח ב
10. שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ וְנֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ:
משלי ה טו
11. הוֹן מֵהֶבֶל יִמְעָט וְקֹבֵץ עַל יָד יַרְבֶּה:
משלי יג יא
12. לֹא יַחֲרֹךְ רַמִּיָּה צֵידוֹ וְהוֹן אָדָם יָקָר חָרוּץ:
משלי יב כז
13. וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ:
תהלים א ג

מוסף רש״י

על מנת לקבל פרס. לשון ערכך ומתנגמין בפורסניה כו׳ שלא תאמר לקיים מלות בוראי כדי שיפקיד בי כל ברכי, שלא עבוד מאהבה (אבות פ״א מ״ג). **ובתורתו יהגה.** בתחילה היא נקראת תורת ה׳ ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו (קדושין לב:). **ואחר כך יהגה.** יעיין (ברכות סג:). **אנא עבידתה.** לקטן על יד ומזכתי עליה עד שהחזקתי בה ולא״כ מזכתי ומעטתי אחרת (שם). **לא יחרוך.** נוטריקון דניס ליה, שלא יחיה ולא יאריך (ערובין נד:). **צייד הרמאי.** שמרבה בגירסת ומינו מחזר עליה (שם). **ורב שאם אמר.** לין זה כמאי שלא שוטה והקונה על יד הוא הממאי ועירוס בדבר הוא יחורן, כלומר יתקיים בידו כצייד הרמאי שמרבה גף לשון כשהוא נוטלו שלא יברח הוא מוך עופות ומוכלן, וקרא מעמיה ממתה שלא יחרוך שלא יגלה ויאכל (שם).

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר [1]הבה נבנה לנו עיר ובדרך חטאים לא עמד שלא עמד בעמידת סדום שחטאים היו שנאמר [2]ואנשי סדום רעים וחטאים להי׳ מאד ובמושב לצים לא ישב שלא ישב במושב אנשי פלשתים מפני שלצנים היו שנאמר [3]ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו [4]אשרי איש ירא [את] ה׳ אשרי איש ולא אשרי אשה א״ר עמרם אמר רב אשרי מי שעושה תשובה [א]כשהוא איש ר׳ יהושע בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש במצותיו חפץ מאד אר״א במצותיו ולא בשכר מצותיו והיינו [ו]דתנן הוא היה אומר [2]אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס כי אם בתורת ה׳ חפצו [3]א״ר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ שנאמר [4]כי אם בתורת ה׳ חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה [ס]ואמר רבא לעולם ילמד אדם תורה ואח״כ יהגה שנאמר בתורת ה׳ והדר ובתורתו יהגה ואמר רבא לעולם ליגרים איניש ואע״ג דמשכח ואע״ג דלא ידע מאי קאמר שנאמר [6]גרסה נפשי לתאבה גרסה כתיב ולא כתיב טחנה [ט]רבא רמי כתיב [7]על גפי וכתיב [8]על כסא [י]בתחלה על גפי ולבסוף על כסא כתיב [9]בראש מרומים וכתיב עלי דרך בתחלה בראש מרומים ולבסוף עלי דרך עולא רמי כתיב [10]שתה מים מבורך וכתיב ונוזלים מתוך בארך בתחלה שתה מבורך ולבסוף ונוזלים מתוך בארך [כ]אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא מאי דכתיב [11]הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם קובץ על יד ירבה אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה אמר רב נחמן בר יצחק אנא עבידתה וקיים בידי [מ]אמר רב שזבי משמיה דר״א בן עזריה מאי דכתיב [12]לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי ורב ששת אמר צייד הרמאי יחרוך [נ]כי אתא רב דימי אמר משל לאדם שצד צפרין אם משבר כנפיה של ראשונה כולם מתקיימות בידו ואם לאו אין מתקיימות בידו [13]והיה כעץ שתול על פלגי מים אמרי דבי ר׳ ינאי כעץ שתול ולא כעץ נטוע כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם אמר להו רב חסדא לרבנן בעינא דאימא לכו מלתא ומסתפינא דשבקיתו לי ואזליתו כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם שבקוהו ואזול קמיה [ס]דרבא אמר להו הני מילי סברא אבל גמרא מרב אחד עדיף כי היכי דלא

ז) גרסה מדבחי רבינו שהיה גורס כעך שאול ולא נעץ ועומד ומפלגי מים מפיק לדרסה דהלומד מרב אחד וכו׳.

עין משפט נר מצוה

א [מיי׳ פ״ב מהל׳ תשובה הלכה ג]:
פה ב מיי׳ פ״ו מהלכות תשובה הלכה ו [ד]:

גליון הש״ס

גמ׳ בתחלה על גפי. עיין סנהדרין פוף לח ע״ב תוס׳ ד״ה כמתלה:

הגהות הב״ח

(מ) רש״י ד״ה תמילות הגורס סרכה יתר מינו יכול לחזור עליו פעמיס רבות ומכאן:

רבינו חננאל

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי הפלגה שרשעים היו ובדרך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצים. אשרי האיש ירא את ה׳ אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו׳. כי אם בתורת ה׳ חפצו אין אדם קורא אלא מה שלבו חפץ: כל העוסק בתורה הקב״ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה׳ חפצו. אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב״ה שנאמר כי אם בתורת ה׳ חפצו [ולבסוף נקראת על שמו שנאמר] ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה׳ חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגרוס איניש אע״ג דשוכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבור ואחרי כן נוזלים מבאר שנובעת מים חיים. הון מהבל ימעט אם עושה אדם תורתו חבילות חבילו׳ מתמעטת כלומר שוכח ואם קובץ על יד על יד ירבה. והיינו דכתיב לא יחרוך רמיה צידו וגו׳ פי׳ אם אינו משבר כנפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבו אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלח ק) שרשים וענפים ולא נערץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם: